

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják. A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Dr. Schnitzer Ármin

Egy félszázad gazdag munkájának lezárulása ünnepre hívja azt a gyülekezetet, mely az abból fakadt áldások java részének osztályosa volt. De hiveinek körén túl is hódolat jár a férfinak, a ki abban példaadó hűséggel, mintaszerű avatottsággal, lankadatlan buzgalommal serénykedett. Mert egy félszázadon át el nem hidegülő szeretettel és nem lohadó lelkesedéssel szolgálni hivatását, a kitűzött célra emelt tekintettel haladni göröngyös utakon, nap-nap után újból kezdeni az építés verejtékes munkáját, ideálkért küzdeni, a melyeknek megvalósításáért vajmi ritkán hevülnek azok, a kik korunkban a szívek és az elmék irányítására vállalkoznak, folyton új módokat és eszközöket keresni annak a földnek megtermékenyítésére, melynek művelése osztályrészül jutott, ritka erőre és kitartásra mutat. Soha el nem csüggedni és meg nem tántorodni, óvni és megvédeni azt, a mit alkotni sikerült, lemondani anyagi javakról, világi gyönyörökről és magából a munkából meríteni erőt annak folytatására, mezejének bővítésére, fogatának biztosítására, a lélek nagyságának tanubizonyossága. Végig járni a határokéven, a melyek az élet szakait jelzik és diadalmaskodva a delelőt követő erőcsökkenéssel járó minden hanyatlás felett, megérteni és a hivatás szolgálatában értékesíteni minden megszülemlő új eszmét, minden érvényre jutó számottevő törekvést, a tehetségnek, a tudásnak, az energiának oly megnyilatkozása, mely nemcsak tiszteletet, hanem bámulatot érdemel.

Az a férfiú pedig, a kit hiveinek hódolata egy napra megállít munkájában, hogy a legfelsőbb elismerés ragyogó jelvényét hálás szeretetének koszorújával övezze, nem érte be a papi hivatalától kijelölt munkakörrel. Nagyobb méreteket adott törekvéseinek, tisztségének feladatai felett kimagasló célokat szolgált és szolgál most is meg nem fogyott erővel, szilárd, törhetetlen kitartással. Munkájának sikereit nem határolják a lelkési hivatásától

kiszabott kötelességek, eredményei túllépi annak a gyülekezetnek mesgyéit, a melynek első helyen szentelve volt. Méltán megilleti tehát az elismerés ama nagyobb mértéke, a mely közjavaink gyarapítóinak kijár, a melyre annál jogosabb igényük van azoknak, a kik számára semmiféle más jutalom nincs

Ritka adományokkal ajándékozta meg a Gondviselés. Fényes elme és meleg szív, gyakorlati érzék és idealizmus, óvatosság és bátorság, leleményesség, vállalkozási kedv, kitartás és akaraterő harmonikusan egyesülnek benne, ékes szava varázslatosan tolmácsolja a tudomány bányáiból folyton gazdagodó lelkének nemes tartalmát.

Maga irta meg egy rendkívül bájos, letűnt napok kulturéletét remek ecsettel festő könyvben fejlődését, küzdelmeit, törekvéseit és tapasztalatait. Megkapó közvetlenséggel mondja el a gyermek és az ifju nélkülözéseit. És a mi gyengébb lelkűt összezuzott volna, az ő lényét megedzette és erejét acélozta. A tudás vágya már zsenge korban készíti a szülői ház elhagyására. Idegen országba vándorol, a hová nagyhirű mesterek neve vonzza. A magyar jesibák a vakbuzgóság sötét fészkei voltak, a melyekbe alig hatolt a műveltségnek egy-egy fényugára. Atyja is úgy kívánta, hogy Morvaországba menjen, a hol kiváló talmudiskolák virágoztak és világi ismeretek elsajátítására is nyílt alkalom. Hiába tiltakozott édes anyja. A tizenhárom éves fiú Leipnikba zárándokol és R. Selómó Quetsch tanítványainak sorába lép. A rendkívül éleselméjű mester előadásait csak olyanok tudták követni, a kik a talmudban már nagyobb készültséggel bírtak és a kis hunfalvi diák csakhamar bebizonyította, hogy az érettebbek támogatására nincs szüksége. De nemcsak talmudot tanul, hanem más egyéb ismereteinek körét is egyre bővíti. A héber és német nyelvet már jól bírta, midőn Leipnikba ment. A német klasszikusok sem voltak ismeretlenek előtte. Olvas és tanul, bámulatos szorgalommal, egy szomjuhozó lélek mohóságával. De csak rövid ideig marad Leipnikban; egy idősebb diák rábeszélésére Nikolsburgba megy az országos rabbi régi dicsőségtől beragyogott székhelyére.

Hirsch Sámson Ráfáel talmudi „felolvasásai“ nem elégitették ki, de hatalmas ékesszólása mély hatással volt fogékony lelkére. Bámulattal, rajongva emlékszik meg évtizedek múltán is lángoló szaváról és magasztalja a ritka kiválóságokkal ékes férfiút, a kit Nikolsburgban *ujításai* miatt üldöztek és a ki Frankfurtban a német *orthodoxia* vezérévé lett. Azt írja: a szó legnagyobb mestereit: Mannheimert, Jellineket, Meiselt hallottam, de Hirsch mindazt egyesítette magában, a mi ezeket a férfiakat kitűntette. Mannheimerrel a közvetlenség és a szent komolyság elragadó hatalmában, Jellinekkal a gondolatgazdagságban és a Szentírás, valamint az agada mesteri értelmezésében és alkalmazásában, Meissellel a képekben és a nyelv költői lendületében osztozott. Tanítványai mély fájdalommal váltak meg tőle, midőn Frankfurtba költözött; a legtöbbben odahagyták Nikolsburgot, de Schnitzer még egy évig maradt és Zilz Sámuelnél folytatta talmudi tanulmányait.

A nikolsburgi hatások irányították egész fejlődését. Gymnasiumi tanulmányai kiemelték a jesiba zárt légköréből, részt vett nálánál idősebb kiváló

ifjak törekvéseiben és midőn visszatért a szülői házba, nemcsak alapos talmudi ismereteket, hanem ebben a korban magyar hitközségben ritkán látott műveltséget is hozott magával. Nikolsburgban találkozott azzal a valóságos konzervatívizmussal, mely a haladástól nem idegenkedik, nemesebb formák iránt fogékony és a tradícióhoz való ragaszkodást összekapcsolja az európai kultúra iránt való élénk érzéssel. Ennek az iránynak hódolt annak a férfiuak útja, a ki mindig konzervatívnak mondotta magát, de a maradiságot, a türelmetlenséget és vakbuzgóságot épp úgy kárhoztatta, mint a megszentelt hagyományokkal szakító radikalizmust.

Nem megy vissza Nikolsburgba és midőn nagy lelki tusák után eltökéli magát arra, hogy a papi pályát választja élethivatásául és a jeles R. Eleázár Fürst vezetése alatt nagy hírnévre jutott gyöngyösi jesibán folytatja tanulmányait, a talmudiskolában valóságos kulturmissziót tölt be társai között, a legegyszerűbb ismeretek nélkül szükölködőket maga tanítja, az érettebbek tanulmányait pedig irányítja.

Kedves emlékek fűzik a gyöngyösi évekhez. Négy esztendőt tölt a jesibán, egyidejűleg folytatja gymnasiumi tanulmányait és a morénu címmel ékesítve tér vissza övéihez azzal a szándékkal, hogy a szülői házban való rövid tartózkodás után Boroszlóba megy, hogy a zsidó theologiai szemináriumban készüljön papi hivatására. De a sors Liptó-Szt.-Miklóstra viszi, ott házi tűzhelyt épít magának és küzdelmes, szellemi munkában és sulyos nélkülözésekben gazdag évek után 1861 dec. 30-án Komáromban megválasztják hitszónoknak, rabbiülnöknek és iskolaigazgatónak. Három kiváló rabbinikus tekintély ruházta fel azzal a címmel, mely papi hivatal betöltésére jogosította. Közöttük a pozsonyi rabbi is, a kinek pedig nem volt tanítványa. Elismerése volt hosszú évek megfeszített munkájának és annak a fényes tehetségnek, a melylyel a felhalmozott anyagot önállóan feldolgozta.

Széleskörű theologiai tudással és sokoldalú műveltséggel felszerelve kezdte tehát meg működését abban a gyülekezetben, a melynek egy félszázad munkáját szentelte. Nagy és sulyos feladatok várták. Vulkanikus volt a talaj, a melyre lépett. A hitközségben ellentétes nézetek és óhajok állottak egymással szemben. A mérsékelt haladás hiveinek kemény tusát kellett a maradiság embereivel vívniok. Az új templom építése is hozzájárult az ellentétek élesítéséhez. A hivek túlnyomó többsége minden kulturától idegenkedett. Számosan a német hitszónoklatban a vallás, vagy legalább a szent szokás ellen irányított merényletet láttak. Magyar prédikációról még nagyon sokáig nem lehetett szó. Óvatosan, rendkívüli mérséklettel és tapintatossággal kellett tehát eljárni mindenben, következetes, céltudatos, de minden ideges türelmetlenségtől ment munkával megnyerni a lelkeket, átalakítani a felfogásokat. Tevékenységének súlypontját egyelőre az iskolába helyezi, a melyben talmudi tanfolyamot is létesít. Munkaköre egyre tágul, lépésről lépésre halad előre és mind nagyobb tért hódít törekvései számára. Ki tudja kerülni az összeütközésekre kínálkozó alkalmakat, a rabbival zavaratlan összhangzatban él, a konzervatív gondolkodásukat nem botránkoztatja meg, a szabad-

elvüket a saját meggyőződésének feláldozása nélkül kielégíti és lelkesíti buzgalmával, ékesszólásával, a hitközség kulturális és emberbaráti intézményeinek gyarapítására irányult iparkodásával magához kapcsolva a hiveket, egyszersemind a tekintély magas fokára emelkedik gyülekezetén túl is, előkelő pozíciót vív ki magának a komáromi társadalomban, a közéletnek jelentékeny és nagybecsült tényezőjévé válik, nemes egyéniségével, hazafias működésével, minden jó és igaz ügy iránt tanusított meleg érdeklődésével és a felekezet korlátjain túlemelkedő szabadelvű gondolkodásával a komáromi társadalom legkiválóbb tagjainak, legkimagaslóbb alakjainak rokonérzését és barátságát nyeri meg. Ennek a közéleti szereplésnek pedig hasznát látja lelkesítő működése és a felekezet egyetemes feladatainak szolgálatában kifejtett hatásos tevékenysége.

Az általános tisztelet, a melyet kiküzdött magának, a kitüntető figyelem, a melyben minden alkalommal részesült, az erő és a bátorság kútforrása volt számára és diadalmasan szállt sikra a zsidóság becületéért és igazaiért, valahányszor felekezetének érdeke azt parancsolta neki, hogy érte fegyvert ragadjon.

A miért legjelesebbjeink sokáig hiába küzdöttek, azt ő a kedvező pillanat okos felhasználásával, erélyével és erkölcsi bátorságával egymaga vívta ki Komáromban. Az ő érdeme pl., hogy ott előbb szünt meg a zsidóeskü, mint másutt. Egy tekintélyes zsidó szakértő megesketésekor magas katonai és polgári hatóságok előtt tiltakozott a szokásos megalázó papi admoníció ellen és lángoló szava lefegyverezte az előítéleteit, a melyből évszázadokon át oly mély megalázás hárult vallásunk hiveire.

Résen áll mindig, midőn valamely fontos felekezeti vagy vallásos érdek védelemre szorul. Nem hajhászsa az alkalmat, hogy kilépjen a küzdőterre, de nem utasítja el magától, midőn úgy érzi, hogy a szent ügy megköveteli tőle. 1885 dec. havában adta ki Trefort Ágost azt a sérelmes rendeletét, a mely a szombati és ünnepnap munkatiltalom megtartását a zsidó tanulóokra nézve nagy mértékben megnehezítette. Visszautasította az ellene benyújtott előterjesztéseket és folyamodásokat és „jobb dologhoz méltó állhatatossággal“ ragaszkodott „parancsolatához.“ Schnitzer nem nyugodott bele az intézkedésbe és a történet ítélszéke elé idézve a minisztert, azt írja: „Nem lehet — ez mélyen sértett velem született jogérzésem felkiáltása — nem lehet, hogy Magyarország, mely a lelkiismereti szabadság és türelem paizsát oly tisztán, oly feddhetetlenül fenn tudta tartani, mely századokon át menhelye volt a hitők miatt üldözötteknek, e tekintetben valamennyi kultúr-állam színvonalán alább sülyedjen. Nem lehet, hogy azon állam, mely a hitoktatást a felekezeteknek kötelességükké teszi és a bizonyítványok érvényességét a hittanból nyert érdemsorozattól függővé teszi, a hitoktató által előadott vallástanok nyilvános megszegését dekretálja, a gyermek gyengéd, ártatlan lelkébe vesse az önmagával való meghasonlás csiráit és azt azon kegyetlen alternatíva elé állítsa, hogy válaszszon a vallás és tudomány között. Nem lehet, hogy azon kormány, mely a szabadelvűség zászlóját lobog-

tatta és a mely e jel alatt a jövőben is győzni akar, melynek elnöklő feje saját hitfelekezetének ünnepelt bajnoka, ki annak jogai fölött féltékenységgel örködik és rendithetetlen bátorsággal védelmezte autonómiájának bátyáját az önkényuralom támadásai ellen, nem lehet, hogy ezen kormány egy törvényesen clismert hitfelekezet vallásszabadságát korlátozza és megszorítsa. Nem lehet, hogy épen az ország legfőbb tudományos intézetének érdemdús elnöke zárja el a hazai fiatalság egy jelentékeny része elől a művelődés csarnokát, midőn a tudomány e szentelt templomainak kapui fölé azon csak a zsidóknak szóló feliratot helyezi: „ki ide belépni akar, hagyja kint a vallását.“

A ki a felekezet érdekét ennyire szíven viseli, a kinek lelkét a zsidóságot ért minden sérelem oly mélyen felháborítja, a ki férfias elszántsággal küzd minden institúció és intézkedés ellen, a mely vallásos vagy felekezeti érzéseit bántja, csak mély fájdalommal szemlélheti a zsidóságban magában dúló viszályt és azokat a nagy károkat és veszélyeket, a melyek a szakadásból származtak. Nincs még elfeledve és nem vesztett aktualitásából az a nagyjelentőségű cikk (A magyarországi zsidó községek ügye. Nemzet, 1884 január 21.), a melyben Schnitzer a magyar zsidóság állapotait rajzolva és rámutatva arra, hogy mily végzetes hibát követett el a törvényhozás a szakadás szentesítésével, kifejti, hogy mindazoknak a hitközségeknek, — tartozzanak bármely irányhoz, — „melyek a magyarországi zsidóság keblében jelenleg létező zilált állapotokat közveszélyeseknek tartják,“ „a községek lefogyásának és fenyegető romlásának“ meggátlása végett közös tevékenységet kellene megindítaniok.

Az azóta lefolyt évtizedek megerősítették a cikk érvelését, a melyhez a szerkesztőség azt a megjegyzést fűzte, hogy igen bonyolódott és fontos kérdést szakavatottan és behatóan tárgyal. Csak néhány mondatát idézhetjük és gondolatmenetének ismertetésére kell szorítkoznunk, de megérdemelné, hogy egész terjedelmében ideiktassuk :

Igy kezdi: „A művelődés történetének szomorító képét nyújtják egy évtized óta hazánk zsidóságának belviszonyai. A hová csak tekintetünket irányozzuk, mindenhol a szakadottság és ziláltság komor látványa tárul fel előttünk; imitt-amott fölmerül szemünk előtt egy rút, undok torzalak, melytől megvetéssel kell, hogy elforduljon minden emberbarát.

Tizenhárom éve annak már most, hogy hazánk törvényhozói testülete, vezetettve, vagy jobban, félrevezettetve a lelkiismereti és vallásszabadságra való tekintetektől, a zsidó községek kebelében beállott szakadást szentesítette. Hogy ez bona fide történt, szívesen megengedem. Meglehet, hogy azon merev vallási ellentéteknek áthidalása, melyek oly hasító élességgel tüntek fel a zsidó congressus alkalmával, kivihetetlennek tartatott és hogy azon nézet vált uralkodóvá, hogy jobb békében egymás *mellett*, mintsem civakodva és patvarkodva *együtt* élni.

Megengedem továbbá azt is, hogy a congressus orthodox kisebbsége az előbbi által elfogadott alapszabályokban talán méltán látta veszélyeztetését

a vallási conservativizmusnak és az ennek szellemében vezetendő községi intézményeknek és hogy ezek védelmére s minden időre való fenntartására biztosítékokat keresett; de vajjon biztosítékok nem lettek volna másképp elérhetők, mint a szakadás előidézése által; vajjon nem járt volna el helyesebben a kormány, ha előbb minden eszközt megkísért, mielőtt a *csonkítás*, ezen ultima ratiohoz beleegyezését adja, — ez oly kérdés, melyre az idő meg is adta az igazi feleletet.

Mert a szabadelvűség ily túlhajtása, a vallásszabadság ily hypertrófiája, a milyent persze nálunk csak a zsidó felekezet szűk határain belül látunk diadalra jutni, — szomorú, irtó hatással járt. Hol ezelőtt felbuzduló, erőteljesen pezsdülő közélet létezett, ott az egy testnek ketté, hárommá, négygyé szakadása által... az egészséges fejlődés helyébe káros tespedés lépett; a hitközségek életerei ketté vannak metszve, minden jobb törekvés megbénult s az erők meddő küzdelmekben emésztik fel magukat.“

Azután leírja a szakadás folytán bekövetkezett visszás helyzeteket és tüzetesen szól arról, hogy nemcsak zsidó felekezeti, hanem tágabb körű állami érdekeket is megkárosított. Megboszulta magát a zsidó iskolákon, alászállította a lelkészi kar színvonalát, mert a megcsonkított községeknek nincs módjukban kellően képesített lelkészt állítani élükre és még ott is, a hová a mozgalom hullámverése nem hatott el, megbénította a rabbi önálló tevékenységét, lehetetlenné tette a hivatása szolgálatában való szabad, férfias fellépést, romboló hatással volt a társadalmi életre és megingatta az ember-szeretetet szolgáló intézményeket. „Nem áll-e az állam érdekében,“ kérdi, „ezen a nyilvános jótékonyág terén beállott rohamos enyészetnek lehetőség szerint utját szegni?“

Ehhez a szakadás *magánjogi* következményeinek megvilágítása kapcsolódik, a mely egyszersmind alkalmat nyújt annak a kérdésnek tárgyalására, hogy a különböző pártok csakugyan különféle felekezeteknek tekinthetők-e?

Azt mondja: „de miben különböznek a zsidóság különböző töredékei? Hol van a határ, hol a congressusi zsidó megszűnik és kezdődik az orthodox vagy statusquo hívő? Mely hitvallás választja el az egyiket a másiktól? Hol is van legalább ama külső jelleg, mely a különféle zsidófelekezeteket jellemzi? Nem áll-e Magyarország valamennyi községe egy és ugyanazon közös alapzatán azon mozaikus-rabbinusi tannak, mely a Sulchan Áruchban kodifikálva van? Nevezzen meg nekünk valaki a Sulchen Áruchon kívül még egy hittankönyvet, mely szerint vallásos vagy rituális kérdések eldöntetnek. Mindenki tudja, hogy nem létezik. Vagy talán a vallástörvényeknek szigorubb vagy lanyhább követése kriteriuma a vallásfelekezetek különféleségének? A ki őszinte akar lenni, annak be kell vallani, hogy vannak congressusi igazhitűek és telivér orthodox hitetlenek.

Minden felekezet hitujoncok fölvételénél bizonyos vallási alakszerűségekkal él, de hol van ez a formula, mely által a zsidónak egy másik községbe való átlépése szentesítését nyeri? Olyan bizony nem létezik: kilép kénye-kedve szerint annélkül, hogy vallási meggyőződésének dolgában valamit feladnia vagy felvennie kellene.

És végre, ha ezek valóban különféle felekezetek volnának, mi magyarázza meg azon furcsa tüneményt, hogy egyes egyedül hazánk az, melynek talaján négy külön zsidófelekezet birt teljesen kifejlődni? Miért éppen nekünk specifikumunk a négyféle fajtájú zsidóság? Miért nem kapott lábra e schisma a 3 milliónyi orosz zsidóság között is, hol a vallási ellentétek hasonlíthatatlanul élesebben tűnnek fel?”

Fejtegetéseit azoknak a hátrányoknak ismertetése zárja, a melyek a szakadásból a községekre rótt közigazgatási teendők kellő és a törvényeknek megfelelő teljesítésére hárulnak, a melyek tehát az állam érdekét közvetlenül és egyenesen sértik. Szól különösen az anyakönyvekről, rámutatva arra, hogy mily tévesen járt el az akkori törvényhozás, midőn a szakadást szentesítette annélkül, hogy az állam érdekeit biztosítandó, legalább az anyakönyvek egységes vezetéséről gondoskodott volna.

Mindezeknek a bajoknak orvoslására egy országos tanácskozás egybehívását javasolja, megjelöli feladatát, pontokba foglalja a kormányhoz intézendő felterjesztést és a felvetett eszme megvalósítására a következő szavakkal hívja fel hitrokonait: „Álljanak az ügy élére erre hivatott férfiak, kiknek keblében hitsorsosaikért melegen érző szív dobog, hogy széjjelvált népüket ismét egygyé forraszszák és azon sajnálatra méltó állapotokat, melyek Magyarország összes zsidóságára nézve megszegyenítő és lealázók és hosszabb időre tarthatatlanok lesznek, eltávolítsák — és elenyészhetetlen érdekeket szereznek nemcsak felekezetük, hanem hazájuk körül is, melynek érdekében van, hogy a béke és egyetértés köteléke valamennyi gyermekét körülövezze.”

E cikk nem lehet méltatása mindazoknak az eszméknek, a melyekkel a magyar zsidóságért hevülő lelke megajándékozta felekezetünket, vagy azoknak a hatásoknak, a melyek a fáradhatatlannak munkásságából fakadtak. Csak egyes mozzanatokat ragadtunk ki termékeny, nagyméretű működéséből. Tevékenysége még nem jutott befejezésre. A hetvenesnél ugyanaz a munkakedv, ugyanaz a lángoló buzgalom, a melyet az erő teljességében pompázó férfiunál bámulunk. Mennyit sürgetett és ostromolt, mennyit szorgalmazott és küzdött, a mig megalakult a legutolsó évek ama nagy intézménye, a mely oly fényes eredménnyel buzgólkodik a gyermekvédelem ügyének szolgálatában, mily párját ritkító kitarással, odaadással és lelkesedéssel végzi az egyesületünk elnöki tisztségéből reá háruló feladatokat. A munka eme körében is mintaképe a hűségnek, a kötelességtudásnak, a pontosságnak, a buzgalomnak. Nem tudjuk, mi nagyobb érték, gazdag életének tapasztalataitól táplált bölcsesége, vagy az a nemes hév-e, a mely áthatja munkáját, a mely nem engedi pihenni és mindig újabb mezőket nyit tevékenysége számára

Disze és erőssége egyesületünknek. A szó legnemesebb értelmében *konzervatív* gondolkodásmód igazi *szabadelvűséggel* és a legmodernebb törekvések megértésével szövetkezik abban a szellemben, a mely elnöki működését irányítja. Jelszavunk: *fentartani és építeni*. Ebben látjuk mind-

nyájan hivatásunk és törekvéseink célját. Es ez az iparkodás soha meg nem zavart harmóniában egyesíti a vezért munkatársaival. Nem lejárt idők kegyelettel övezett emléke, hanem a mult és jövő egységének jelképeként áll előttünk. A megtestessedett tradíció gondolkodásában és tudásában, a haladás és fejlődés élő szimboluma céljaiban és törekvéseiben.

Bensőséges örömmel és meleg szeretettel nyújtjuk neki a pálmát diadalmas pályája újabb határköve mellett. Legyen életének e kimagasló ünnepi mozzanata a megifjulás és az erőmegújulás forrása számára. Folytassa utját, áldott, dicsőséges, szent munkáját még sokáig, nagyon sokáig!

Zsidó pap és református püspök.

Abban az ünnepi dalban, melyet Schnitzer Ármin papi jubileumának 50. évfordulója kivált hívei, barátai és tisztelői körében, egy akkord szólal meg, melyből különös fény és melegség árad ki. Két oly lélekből szakad az föl, mely az eszményi barátság összhangjában csendült egymásba. Fényes világot vet a zsidó pap és a református püspök jellemére az a szives, szinte benső baráti szövetség, mely közöttük fennállott.

Igaz ugyan: egyazon város területén működtek Schnitzer Ármin és Pap Gábor, még pedig sok éven át; de még ily esetekben is a ritkaságok közé tartozik egy hasonló önzetlen érintkezés, minőt e két férfiú között észlelünk. Többnyire — talán legtöbbször — az érdekközösség, a kölcsönös támogatás személyes célok elérésében egyesíti és tartja össze az embereket. A „kéz kezet mos“ kétesértékű elve igen nagy és ép oly káros szerepet visz a társadalomban.

A komáromi zsidó gyülekezet és a dunántuli ref. egyház két főpapja közt tisztán az eszme szö'gálata fűzte a baráti kapcsolat aranyszálait. Maga Pap Gábor ad kifejezést ennek a ténynek egyik megható, sok irányban jellemző újévi köszöntésében, melyet zsidó lelkipásztor kartársához intéz. „A közügyek terén — ugymond — sokszor találkozunk egy és azon szent ügynek, az emberiség szent ügyének védelmezésében azok ellen, kik nemcsak az égi üdvöböl, az isteni áldó kegyelemből, hanem az emberi jogokból is ki akarják zárni mindazokat, kik előttük föltétlen engedelmességgel meg nem hajolnak. Engedjen az isteni Gondviselés és örök Szeretet sok és boldog újévet érni Főtisztelendőségednek és családjának, hogy akkor is küzd-hessen a szent ügyért, mikor én már nem leszek.“ És ha mégis megesik, hogy támogatását kéri ki a zsidó papnak, akkor mások érdekeinek kedvéért teszi azt és abban a teljes tudatban, hogy Schnitzernek, mint a megye és a város egyik kiváló vezérférfiának szava nagy erkölcsi súlylyal nyom a latban.

Nemcsak baráti érzelmei őszinteségéről, nemcsak erős igazságszeretetéről, hanem még inkább finomlelkűségéről tanuskodik Pap Gábornak az az eljárása, melyet — már sokkal a recepció előtt — oly esetekben követett, melyekben zsidók át akartak térni a ref. vallás kebelébe. Nem vette át az

illetőket a nélkül, hogy vagy előzetesen, vagy utólagosan nem juttatta volna a dolgot Schnitzer tudomására.

Figyelemre méltó dokumentum az a hivatalos átirat, melyet egy ilyen alkalommal 1884-ben küld Schnitzernek és melyet ezért leközlök egész terjedelmében. „. Az országos gyakorlat szerint azonnal átvehetném őt, de mert a mi egyházunk nem halászsza a lelkeket és csak azokat fogadjuk örömmel egyházunk kebelébe, kiket meggyőződés vezérel hozzánk és mert én minden felekezetnek és így azon felekezetnek is, mely az Egy Isten hitét megőrizte az emberiség számára s mely oly vezérférfiakat mutathat föl, minők Mózes, a próféták stb. — kiknek szellemi nagysága előtt hódoló tekintettel hajolnak meg késő századok, kiket egyházunk is tiszteletben tart jogait tisztelem,

arra kérem Főtisztelendőségedet, hogy miután az áttérni szándékozó nő betegsége miatt nem mehet el Főtisztelendőségedhez, legyen szives hozzá elmenni s személyesen győződni meg a felől, hogy komoly és elhatározott szándéka-e az általtérés?”

Tíz évvel később: 1894-ben, mikor már az egyházpolitikai eszmékkel volt tele a levegő, egy hasonló esetben így ír Pap Gábor, ez eszmék bajnok előharcosa: „Multam és egész életem bizonyít emellett, hogy a prosecták hajhászása, bárkinek egyházától elidegenítése, nem kenyerem, de viszont azokat, kik önként jelentkeznek, el nem utasíthatom. . . Így vettem át mai napon egyházunkba. . . Mi az ily átvételekkel nem szoktunk lármát üzni, épen ezért az átvétel lehetőleg csendben s csakis a tanuk jelenlétében történt meg.“ Utal az 1893. évi 3565. sz. kultuszminiszteri rendeletre és sajnálkozik a fölött, hogy — bár annak kiadatását a legnemesebb intenció vezeti: az t. i., hogy az izr. egyház lelkészének is legyen tudomása hívének áttéréséről és hogy az áttért később esetleg vissza ne élhessen egy újabb bizonylat kiváltása által, melyben az áttérés ténye nincs bejegyezve — az ott megállapított ut hosszadalmas, kellemetlen és nem célravezető. Jobbnak és helyesebbnek tartaná, ha az egyházak lelkészei közvetlenül levelezhetnének egymással és nem a hatóságok útján. „Azt hiszem — így végzi az átiratot, mely elejétől végig csupa gyöngéd mentség — hogy a közel jövőben, ha az egyházpolitikai reformjavaslatok törvényerőre emelkednek s izr. honfitársainkra nézve is törvénybe iktattatik a vallási egyenjogúság és viszonyosság, az ily eljárások kellemetlenségétől meg leszünk szabadítva; de ez idő szerint még a rendeletekhez kell alkalmazkodnunk s épen ezért kénytelen vagyok az általam hátíratozott bizonylatot a polgármesteri hivatal útján tenni át Főtisztelendőségedhez, habár szerettem és óhajtottam volna azt egyenesen Főtisztelendőségedhez tenni át.“

A jámbor lélek — mennyire tévedett! Mert most a recepció dicső jegyében élnék, vagy mi — de némely lelkésztársunk bizony nem törődik a törvény világos rendelkezésével; a kölcsönös megbecsülésről és tisztességtudásról nem is szólva. Legalább itt, a székesfővárosban, a hol egykét kivétellel, semmiféle értesítést nem juttatnak az áttérési tényekről a rabbi-

nátushoz. Jó magam szemrehányó levelet irtam egyéb kérdések közt a miatt a mulasztás hogy ne mondjam — törvényszegés miatt is a szabadelvűségéről híres egyik vezérpapak, kitől az utóbbi ponton ezt a választ vettem: „Az áttértek felvételéről szóló tudósítás elmaradását egyáltalán nem vagyok hajlandó antiszemitisztikus forrásból eredeztetni, hanem a nemtörődömség és nembánomság, az örök holnapra utalás amaz őstulajdonának forrásából, a melyben mi papok a fülünk hegyéig benne vagyunk.“

Ő megdicsőült Pap Gábor, ki szedi le a port szemedről, hogy láthatnád, olvashatnád ezt a — védekezést! Te más fából voltál faragva, más ércből öntve . . . Dehogy fulladt ő bele a „nemtörődömség és nembánomság, az örök holnapra utalás amaz őstulajdonának forrásába.“ 1887-ben ugyanis ünnepelték Schnitzer főrabbi papi működésének 25. évfordulóját. Pap Gábor akkortájt a fővárosban időzött egyházi konventen, melyen Tisza Kálmán mellett elnökölt. A péntekre eső gyűlésen jelezte, holnap: szombaton el fog maradni a tanácskozásról. „Ünnepeljük rabbink jubileumát, melyen okvetlen részt akarok venni.“ Meg is tette. Hazautazott egy napra, csak hogy barátja ünnepén ne hiányozzék.

De valósággal történelmi jelentőségre emelkedik e két férfiú barátsága az össz-zsidóság, kiváltképen a hazai zsidóság életében. Élénken és szomoruan emlékezünk az 1891. évre, melyben orosz hitsorsosainkat kikergették szülőföldjükről. Följajdult ekkor az egész művelt társadalom; de történni vajmi kevés történt a szerencsétlenek érdekében más, mint zsidó oldalról. A komáromi főrabbi üdvösnek vélte, ha keresztény hang szólalna meg; lehetőleg egyházi főpásztor hangja. Püspök barátjára gondolt. Bizonyos volt abban, ha személyesen fordul hozzá, nem tagadja meg tőle kérelme teljesítését — még ha aggályai volnának is a teljesítés ellen. Schnitzer megkérte tehát Tuba János komáromi főjegyzőt, a későbbi országgyűlési képviselőt; puhatolózzék Pap Gábornál, hajlandó volna-e a hontalanokért fölhipni az általános érdeklődést. Tisztelet és hála illeti meg Tuba Jánost, hogy a közbenjárást elvállalta. És Pap Gábor haladéktalanul megírta a kívánt cikket ezen cím alatt: „Fölhívás Komárom város emberiesen érző polgáraihoz.“ Nyomban el is küldte „Főtisztelendő Uram, szeretve tisztelt jó Uram“ kezéhez a következő sorok kíséretében: „Vendégeim vannak Pozsony és Nyitra megyéből s folytonos félbeszakításokkal irtam a fölhipást és annyi időm sem volt, hogy azt átnézzem. Ugy rögtönözve nem lehet jó cikket írni. Nézzék át t. Főjegyző urral és a mi fölösleges, azt töröljék. Én a nyitandó ivre 10 (tiz) forintot irok alá.“ A fölhipás megjelent 1891. június 13-ikán a „Komáromi Lapok“-ban, Schnitzer lefordította németre és elküldte a Pester Lloyd-nak (a hol a június 14-iki számban hatalmas vezércikk is megjelent róla) és a Neue Freie Presse-nek, a mely két lap révén a fölhipás megtette körutját az egész európai és amerikai sajtóban.

Kizárja a hely szüke annak a lehetőségét, hogy a fölhipás másolatban közöltessék. Egy nagy ember nyilatkozik meg benne; egy fenkölt lélek, egy emberszerető szív mélyeiből fölhozott örökfényű gyöngyök azok a gondola-

tok, melyeket élénk tár. A végén indítványozza: „Alakuljon mielőbb városunkban segélygyűjtő bizottság, tüzze ki a nyomort enyhítő felebaráti szertet lobogóját, hadd lássa azt városunk minden polgára, s a kinek szive nemes, a lelke ép, az alája tér.“ Nagy volt a fölhívás hatása. Mindenfelől folytak be hozzá a segélyadományok, messze külföldről, sőt a tengeren túlrol; ő meg Wahrmann Mórhoz továbbította az összegeket.

Pap Gábor és Schnitzer Ármin barátságának élő fáján termett a hazai zsidóság recepciója megvalósulásának gyümölcse. Tudjuk, hogy az közel volt a megfagyáshoz az előítéletek és elfogultságok jeges levegőjében. És mégis megérett. Betegen, a halál csirájával keblében rándult föl Pap a főrendiházi gyűlésre, mikor harmadszor került sorra a recepció tárgyalása. Lángoló szavakkal szállt sikra a zsinagóga egyenjoguságáért. És annak ellenére, hogy állapota óráról-órára rosszabbra fordult és barátai a hazautazásra erőltették, nem tágitott. „Nem, holnap lesz a szavazás, lehetetlen, hogy távozzam; ezt már Schnitzer barátomnak nem tehetem.“ Ez a szócska „már“ köteteket beszélt! Ott is maradt, le is szavazott. De az ő szavazatával szavazategyenlőség volt az eredmény — az elnök dirimált. A recepció megszületett. Ha ő nincs ott, ha ő nem szavaz le, a nagy elv megbukik. Ő mentette azt meg. Neve örök íással fog világítani a magyar zsidóság történetében.

Most, hogy jubiléumunknak, Schnitzer Ármin dr. főrabbinak homlokát a borostyánnal ékesítjük és hosszú, boldog életéért imádkozunk, gyujtsuk ki egyuttal Pap Gábor áldott emlékére a hálás hódolat és hű kegyelet szent mécseit. Hadd álljon még egyszer egymás mellett e két kiváló alak és pillantásunkat vetve rájuk, idézzük föl azt a nemes, lélekiemelő, eszményi és példaadó baráti kötést, melyben oly tiszteletet parancsoló, messzeható működést fejtett ki zsidó pap és református püspök.

Budapest.

Dr. Fischer Gyula.

Dr. Schnitzer Ármin mint hitszónok.

Megmutatta Isten Ádámnak a jövő korok valláshirdetőit és vezetőit.

(Szánhedrin 20b.)

A modern zsidó theológia megteremtőinek egyik elévülhetetlen érdeme, hogy a régi derását átalakították és formáját a retorika törvényeinek alávetették.

Az első kísérletek csak utánezai voltak a keresztény prédikációnak, de már a múlt század első évtizedeiben, a zsidó tudomány fölvirágzásával, különösen Zunz „Die gottesdienstlichen Vorträge der Juden“ (1832.) c. művének hatása alatt az új formát a régi szellemmel iparkodtak a modern rabbik megtölteni.

A legjobb hitszónokoknak azok bizonyultak, a kik otthonosak voltak a talmud és midrás nagy birodalmában és maradandó értékű gyöngyeinek földolgozásában mesterek voltak.

Nem bánhatunk ugyan oly szabadsággal a biblia-szöveggel, mint azt a régiek tették, a kik gyakran a pesát-tal, az írás egyszerű értelmével éppen nem törődnek, de a modern zsidó hitszónok is akkor felel meg hivatásának, ha az alapigét új, nem közelfekvő igazságnak hordozójává tudja tenni.

Ámde a határ a régi és új módszer között nagyon bizonytalan és nem egy különben szép nyelvezetű predikációban akadunk oly homiletikai kinövésekre, melyek tetszésünket meg nem nyerhetik.

Persze, hogy a mai laikus hallgatóság részéről nincs mit tartani a bibliai idézetek legmerészebb alkalmazása esetében sem, de a szónok önmagának tartozik azzal, hogy ne vonja magára a hozzáértő panaszát: „Még meddig fogod elferdíteni az Írás verseit?”

Egy másik főkelléke a zsinagógai beszédnek, hogy ne csak az érzelmekre hasson, hanem az értelemre is, vagyis, hogy a tudományról leszűrődő igazságokat tartalmazzon és a hallgatóságot meggyőzze.

A közönség egyre műveltebb lesz és a legvirágosabb dikcióval dicsekedő rabbinak is tartani kell a súlyos szemrehányástól: hogy üresen beszél.

A zsidó prédikátor iránt támasztandó igények tehát korántsem könnyen kielégíthetők és a ki nemcsak a kellő hang és az előadás külsőségei felett rendelkezik, hanem bizonyosságot is tesz theologiai tudásáról és homiletikai izléséről, az méltán számot tarthat az általános, teljes elismerésre. A hitszónoklás ezen eszményi művészetében válik ki Dr. Schnitzer, a komáromiaknak félszázad óta rabbija és az Országos Rabbiegyesület szeretett és tisztelt elnöke.

Gyűléseinken alkalmunk van csudálni szuverén uralkodását a bibliai és talmudi irodalom felett és ép annyira szónoki képességet és gondolatai gazdagságát is.

De még inkább meggyőződünk néhány megjelent beszédéből, hogy az önfegyelmetség és a maga iránti szigorú kritika Dr. Schnitzer egyéniségéhez tartoznak és ezen tulajdonságoknak köszöni ama csudálni való szellemi frisseséget, mely őt az életkor magasságán is kitünteti és őt kartársainak vezérévé predestinálja. A következő ismertető megjegyzésekkel hódolatunk csekély jelét kívánjuk adni a derék férfiú iránt, kit községe ismét ünnepelni készül.

*

Emlékezetes napja maradt Dr. Schnitzernek 1881. aug. 20-a. Ekkor ugyanis leplezték le a Jókai Mór születése házát jelölő emléktáblát az ország írói és művészi köreinek nagy részvételével. A nevezetes ház már akkor a zsidó község tulajdonát képezte és így neki főrészt jutott az ünnepségből.

A megnyitó beszédet a halhatatlan emlékű Pap Gábor reform. püspök tartotta és a kiváló szónokok sorát Schnitzer zárta be, a kiről a Pesti Napló tudósítója a legnagyobb dicsérettel emlékezett meg. Nem habozott megírni, hogy „legkiválóbb, legsikerültebb pontja volt a programnak Dr. Schnitzer beszéde . . . Gondolatokban és költői képekben gazdag beszéde viharos tetszést keltett . . .“

Erre következik a beszédnek egy részlete: „Ama napon, melyen első korszakalkotó királyának (Szt. István) dicső emlékét ünnepli nemzetünk, le-

rójuk hódolatunk adóját azon férfiu iránt is, ki ékesítve a költészet koronájával uralkodik az eszmék birodalmában és ellenállhatatlan varázsával meghódítja a népeket.

„Két fejedelem! — az egyik meghalt és még most is él, a másik pedig él és nem is hal meg soha, mert — halhatatlan!” Csak természetesnek fogjuk találni, hogy az épp oly szép és igaz, mint talpraesett ötlet válogatott hallgatósága, a magyar szellem elitje lelkéből a leglelkesebb visszhangot váltotta ki és a komáromi izr. gyülekezet nem kis büszkeséggel tekintett papjára.

De más hazafias alkalmaknál is Schnitzer mindig fényesen állotta meg helyét.

Nagy sikert aratott az 1879 ben a királyi pár 25 éves házassági jubileumára tartott beszéd is, melynek csak bevezetése magyar, a többi pedig német, tekintettel a közös hadseregbeli vendégekre.

A thema az volt: „Mily mérvűek lehetnek egy uralkodónak azon erényei, melyek az ő szívének örömnapját, mint örömnapot tündököltek népének naptárában?”

Ehhez az alapige: Áboth 2,1 (Jochanan b. Zakkáj csatlakozik Eleázár tanítványához a jó sziv értékét illetőleg).

Tíz évvel később (1889) mélységes gyász borult a trónra és hazára Rudolf trónörökös halálával és Schnitzer ekkor is minden túlaradás és dagályosság nélkül megtalálja a rendkívüli méreteken nyilvánuló fájdalom hangját.

Ezen beszédekhez méltóan sorakoznak a Millennium alkalmával, Kosuth 100-ik születésnapjára és Rákóczi hamvainak hazaszállításakor tartott hazafias szózatok, melyek közül az első kettő a hazafias és liberális városban világiak és egyháziak részéről elhangzott beszédekkel együtt egy közös füzetben jelentek meg nyomtatásban.

De a nagy nyilvánosság előtt tartott alkalmi beszédek mestere épp annyira kiváló, ha csak hivei között hirdeti az isteni ígét szombat és ünnepnapokon, a mint erről a szintén nyomtatásban megjelent két további prédikációból meggyőződünk.

Az első Peszach 8. napján tartotta Schnitzer a tiszaezlári pör megkezdése előtt, a másodikat pedig annak befejezése után az áb hó kilencedikére következő szombaton.

Az ünnepi beszéd utal az egész világrészünkön mutatkozó romboló hatalmakra, a melyekhez még a vallási háborúság gonosz szelleme járul, melynek átkát leginkább a zsidóság érzi meg. Megemlíti szónok, hogy a szörnyű gyanúsítást magának is kellett tapasztalnia, miután 22 évi papi működésre tekint vissza.

Tiltakozva a zsidóság rüt megvádolása ellen, áttér a saját keblünkben dúló széthúzásra és a zsidó önérzet sürüen mutatkozó hanyatlására és Illés próféta Choreb melletti látományából levezeti a tanulságot, hogy csak a békében lakik Isten, nem pedig a túlbuzgók tomboló viharában és átkozódásaiban.

Ezen gondolatmenet szorosán lüződik Maleáchi próféta alapigéül választott utolsó szavaihoz, melyekkel kapcsolatban a Midrás két véleményt említ Illés jövődj megjelenése céljából. Szónok azt teszi magáévá, mely a béke szerzésére fekteti a sulyt.

Ezen beszédben fölismerjük Schnitzerben a modern derása szellemes képviselőjét, a ki kényszeríti a verset gondolatainak szolgálatára.

A kik ismerik Schnitzer álláspontját az ujabban ismét szönyegen levő egységesítési kérdésben, azok a szóban forgó beszédben láthatják, hogy nézetei harminc év előtt ugyanazok voltak és bizonyára erős idealizmusára vall, ha gazdag tapasztalatai után még mindig bizik a szent ügy győzelmében.

A szerencsésen végződött „nagy pör“ után tartott vigasztaló beszéd még inkább emlékeztet a régi derására, noha a nyelv itt is válogatott és a forma kifogástalan.

Az első rész kifejti Jóma 69 b kapcsán, hogy Isten megnyilatkozik Izrael főnmaradásában az örökös veszélyek közepette. A második rész a lezajlott pör tanulságait vonja le és azon reményének ad kifejezést, hogy immár Izrael be fogja látni az egyesülés és megbékülés szükségét és véget fog vetni a pártoskodásnak, miután meggyőződött, hogy csak Istenben és magában bizhatik.

És last not least, ki kell különösen emelnünk, hogy Schnitzer a német és magyar nyelvnek egyaránt mestere, noha az utóbbit csak későbbben sajátította el. Jellemzésül hadd említsük meg még azt is, hogy Schnitzer tudomásunk szerint még mindig gondosan készül beszédeire, noha a rögtönzés bizonyára nem hozná zavarba és nem esnék neheze.

A mondottak után csak arra buzdíthatjuk tudós és nagyérdemű elnökünket, hogy mielőbb jelentesse meg prédikációinak gyűjteményét, melyek nemcsak tanuságot fognak tenni lelkének ritka eszmegazdagságáról, hanem utmutatásul is fognak szolgálni arra, hogyan merítsünk mennél bőségesebben a régiek hagyatékából és a szép formába minél több tartalmat öntsünk.

Isten adjon erőt és egészséget a mindnyájunk szeretetét és tiszteletét bíró kartársnak szent szándéka kivitelében.

Székesfehérvár.

Dr. Steinherz Jakab.

Dr. Schnitzer Ármin lelkészkedése.

Forgatag idők változó folyása új meg új felfogást, eszméket, egész új gondolatvilágot görget sodródó habjaiban. Tempora mutantur s jaj a makacskodónak, a ki e változás meg nem másítható törvényének gátat akar vetni. Á bölcs beleilleszkedik saját korába, lelkébe, befogadja kora mozgó eszméit és minden egyes tettében azok megtestesítőjévé válik. De áldottak, százszor boldogok azok, kiknek lelkében az Ur kiválasztó kegyelme annyira felszította az isteni szikrát, hogy annak világánál jövődj idők rejtelmese ködében is tud olvasni fürkésző szemük; ezt bizonyítják cselekedeteik, a melyekkel megelőzvé saját korukat, új idők hajnalát jelzik.

Ezek a gondolatok foglalkoztatják lelkemet most, midőn a legtisztább gyönyört élvezem, egy szeretett, tisztelt embertársam örömen vidulok. Mesteremet Dr. Schnitzer Ármin főrabbit üdvözlöm életének egy új, dicsően szép pontján s ünnepi hangulatomban azért vegyülnek e reflexiók, mert éppen kiváló mesterem legnagyobb érdeméből vontam le azokat, abból, a hogyan papi hivatásának legnemesebb értelemben megfelelt, a hogy lebizonyította, hogy a második legfelsőbb kitüntetés mellé megérdemelt még egy gyönyörű címet is, a jövőbe látó bölcs nevét. Megbizonyosodunk erről, ha a jelen idők-ből a gondolat röptén elkalandozunk a félszázad előtti időkbe, mikor a kos-zorus mester áldott munkáját megkezdte és elmélkedvén azon, mit tartottak akkor a rabbi hivatásáról, összevetjük ezt az e hivatásról való jelen felfogással és a kettőt együtt Dr. Schnitzer működésével.

A mult idők rabbijának működési tere: szobája négyfala. Egyetlen feladata, hogy hiveinek vallásos ügyekben tanítója, vezére, rabbija legyen. Munkája a tannak soha nem szünetelő mély tanulmányozása, örökös, nem lan-kadó buzgósággal való készülődés arra, hogy a legnagyobb könnyűséggel és biztossággal igazodjék el az eléje kerülő legbonyolultabb kérdésben is. A rabbi tekintélye annál inkább biztosítva volt, mennél kevesebbet látták otthonán kívül és így természetes, hogy a társadalmi életben számára szerep egyáltalában nem jutott. A közéletben szereplő rabbi akkor még az ismeretlen fogalmak közé tartozott, ezen a téren a rabbi semmi hatást el nem érhetett, de elérni nem is törekedett.

Fordult azonban az idő kereke és egészen másra vált a felfogás a rabbi hivatásáról. A tudományokban való buvázkodás a mai viszonyok között még nem biztosítja a rabbi tekintélyét. Hivatása kiszólitja az élet nyílt terére és ha igazán hivei élén akar állani, az első helyen kell szerepelnie a társadalmi életben is. Ha a közélet kitünőségei között szerepel, ha hivei érdekének minden előfordulható esetben érvényt tud szerezni, akkor és csakis akkor tisztelettel hajolnak meg előtte.

Ez a kétféle felfogás nyilatkozik meg áldásos összhangban ma is Dr. Schnitzer papi működésében és ez adott működésének olyan kiváló fényt már pályája elején is. Igazi papja, tisztelt vezére volt a mult felfogásának is, hisz hivatott, buzgó, törhetetlen tanulmányozója a szent tannak, a talmud-tudósok elsei közt emlegették mindig, az orthodox tábor is a talmud egyik leghivatottabb munkásának ismeri el.

Búvázkodása azonban nem volt gát számára, hogy a társadalom legjobbjai, legelsei között ne foglaljon helyet. A közéletben is tiszteletet és elismerést szerzett és ezzel oly befolyást biztosított magának, a melynél fogva nagyon sok jótétemény fűződik nevéhez. Szobájába zárkozva sohasem látta volna filantropikus törekvéseinek sikerét.

Tétovázva áll meg tollam, midőn példákat említek. Hisz egy olyan félszázados munka van előttem, a melynek minden mozzanata egy-egy fényes példája a kötelességek megértő betöltésének. Mégis kiragadok egyet: a legmeghatóbbat, a leginkább fölemelőt, a főrabbinak azt az áldásos mun-

káját, a melylyel nagy társadalmi befolyása révén a jótékonyosság gyakorlását Komáromban oly nivóra emelte, hogy annak még a zsidó jótékonyosság elsőséges állásában is kiváltságos helyet biztosított.

Mikor ötven évvel ezelőtt, ifjan, a férfikor elején állását elfoglalta, bizony nem talált virágzó állapotokat e téren. Hisz a zsidó sziv akkor is részvétellel dobogott a szegény felé, nem mutattak ajtót a kérelmezőnek akkor sem, de együttes, közös munka nem folyt a nyomor enyhítéséért és így bizony sok köny maradt felszárítatlan, sok jajkiáltás hangzott el hiába s míg a tolakodó jóllakott, éhségben sinylődött a szemérmes nyomorgó. Itt volt alkalmazható igazán a bölcs példázása: „En hakómece maszbia esz hoari.

Az ifju pap lelkes megértéssel magáévá tette ez igét s kitüzte életfeladatai közé a jótékonyosság rendezését. És fényesen oldotta meg feladatát. Évek kitartó, szivós munkája árán, befolyásának tiszteletet parancsoló erejével egyesítette e célra hitközsége legjobbjait, legelsőit és a Komáromi Izraelita Jótékony Egyletben egy oly egyesületet teremtett meg, mely mind tagjai fényes névsorával, mint páratlan működésével az elsőik között áll. Határozott bizonyítéka ennek az, hogy éppen emez egyesületből indult ki a Zsidó Patronage fölemelő eszméje.

Es azóta egy központba folyik a jótékonyosság fillére; maga keresi föl hajlékában a szegényt, támadása pontján fojtja meg a nyomort és a legkényesebb helyzetekben oly tapintattal oldja meg feladatát, hogy méltán elmondhatjuk, a mennyire Isten akarata engedi, eleget teszünk a zsidó legszebb kötelességének.

Megható módját gyakorolja a jótékonyoságnak egy másik egyesületünk is, a mely szintén ünnepeltünk nagy befolyásának hatása alatt egyesíti céljaira hitközségünk legjobbjait.

Hogy az özvegy gyászja első napjainak siralmát jajongóbbá ne tegye a nyomor, megalapította az „Achavath Achim“ egyesületet, a mely minden özvegynek férje halála után 700 K segélyt nyújt.

A Jótékony Nőegylet és a Hachn' szasz Kaloh megalakulása és nagyhatású működése szintén az ő áldott tevékenységének egyik eredménye.

A ki így oldotta meg minden feladatát, a kinek munkájához ily sike rek fűződnek, méltó minden elismerésre, méltó arra, hogy minden idő a rabbi mintaképének tekintse.

Komárom.

Krausz Mór.

Egyesületi élet.

A Pesti Izr. Hitközség előljárósága az ORE elnökéhez a következő levelet intézte:

Főtisztelendő Dr. Schnitzer Ármin főrabbi urnak mint az orsz. rabbi-egyesület elnökének Komárom. Van szerencsénk értesíteni, hogy hitközségünk főt. Dr. Kohn Sámuel főrabbi 70. születésnapja megörökítésére egy nevét viselő 10.000 koronás alapítványának megfelelő összeget rendelt, mely-

nek kamatai évről-évre az orsz. rabbi-egyesületnek lesznek kiszolgáltatandók rabbi-özvegyek és árvák segélyezésére. Maga a tőkeösszeg e szerint mindig a hitközség kezelésében marad és csak a kamatok fognak a rabbi-egyesületnek átküldetni, mely azok felett a jelzett cél keretében szabadon rendelkezik.

Az ez idén esedékes összeget dr. Edelstein Bertalan rabbi urhoz, az orsz. rabbi-egyesület pénztárnokához juttatjuk.

Budapest, 1912. május 10-én. Kitünő tisztelettel a pesti izr. hitközség előljárósága, Adler s. k. elnökh. Dr. Weiszburg s. k. főtítká.

E helyen is hálás szívből meleg köszönetet mondunk a nagyérdemű előljáróság elhatározásáért, a melylyel hazánk első hitközsége a legnemesebb módon ünnepelte főrabbija dicsőséges életének jelentős fordulópontját.

*

Boldog emlékezetü *Mehr* Miksa kartársunk elhalálozása alkalmából a 20 koronás özvegyi segélyt május havában befizették:

55. Ehrlich Mór, Rohoncz.

59. Dr. Lichtmann Mór, Ujpest.

56. Dr. Farkas József, Budapest.

60. Dr. Perls Ármin, Pécs.

57. Dr. Friedmann Dávid, Zsolna.

61. Dr. Rosenstein Mór, Nagyikinda.

58. Dr. Herschkovits Mózes, Somogy Szill.

62. Dr. Vajda Béla, Losoncz

63. Dr. Wellesz Gyula, Óbuda.

KRÓNIKA.

— **Felségadomány.** Ő csász. és ap. kir. Felsege a *felsővízközi* aut. orth. szerv. izr. hitközségnek építés alatt álló imaháza költségeihez legfelsőbb magánpénztárából 200 korona segélyt méltóztatott legkegyelmesebben adományozni.

— **Kitüntetések.** A király Őfelsége *Schwarz* Jakab csáktornyai főrabbit, a kít hivei ötvenéves jubileuma alkalmából meleg bensőséggel ünnepeltek, hosszú működése alatt szerzett érdemei elismerésül a koronás arany érdemkeresztel tüntette ki. Kiváló kartársunk kitüntetése széles körben lelkes örömet keltett és szívesen használjuk fel az alkalmat, hogy a jubileumkor kifejezett üdvözlőnként a legmelegebben ismételjük.

Az ORE elnöke, Dr. *Schnitzer* Ármin komáromi főrabbi papi működése ötödik évtizedének lezárulása alkalmából újabb királyi kitüntetésben részesült. A megye főispánjának hozzá intézett üdvözlő levele értelmében Őfelsége sokoldalú érdemei elismerésül a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta neki. A komáromi hitközség és az ORE a kimagasló alkalomnak megfelelő ünnepségeket terveznek, a melyekre egyesületünk tagjait annak idején külön meg fogjuk hívni. Az istentiszteleten a komáromi hitközség felkérésére Dr. *Neumann* Ede mondja az ünnepi beszédet; az ORE diszgyűlésén Dr. *Fischer* Gyula lesz az ünnepi szónok, Dr. *Venetianer* Lajos az ORE üdvözlőjét tolmácsolja, Dr. *Blau* Lajos és Dr. *Eisler* Mátyás pedig felolvasásokat tartanak.

A Komáromi Izr. Jótékony Egylet (התחנה) már május 16-án nyitotta meg az ünnepségek sorát. Negyvennégy éve, hogy Dr. *Schnitzer* Ármin az egyesületet alapította. Nagy áldások fűződnek tevékenységéhez. Menházat és igen

káját, a melylyel nagy társadalmi befolyása révén a jótékonyág gyakorlását Komáromban oly nivóra emelte, hogy annak még a zsidó jótékonyág elsőséges állásában is kiváltságos helyet biztosított.

Mikor ötven évvel ezelőtt, ifjan, a férfikor elején állását elfoglalta, bizony nem talált virágzó állapotokat e téren. Hisz a zsidó sziv akkor is részvétellel dobogott a szegény felé, nem mutattak ajtót a kérelmezőnek akkor sem, de együttes, közös munka nem folyt a nyomor enyhítéséért és így bizony sok köny maradt felszáratlan, sok jajkiáltás hangzott el hiába s míg a tolakodó jóllakott, éhségben sinylődött a szemérmes nyomorgó. Itt volt alkalmazható igazán a bölcs példázása: „En hakómecc maszbia esz hoarí.

Az ifju pap lelkes megértéssel magáévá tette ez igét s kitüzte életfeladatai közé a jótékonyág rendezését. És fényesen oldotta meg feladatát. Évek kitartó, szivós munkája árán, befolyásának tiszteletet parancsoló erejével egyesítette e célra hitközsége legjobbait, legelsőit és a Komáromi Izraelita Jótékony Egyletben egy oly egyesületet teremtett meg, mely mind tagjai fényes névsorával, mint páratlan működésével az elsőik között áll. Határozott bizonyítéka ennek az, hogy éppen emez egyesületből indult ki a Zsidó Patronage fölemelő eszméje.

Es azóta egy központba folyik a jótékonyág fillére; maga keresi föl hajlékában a szegényt, támadása pontján fojtja meg a nyomort és a legkényesebb helyzetekben oly tapintattal oldja meg feladatát, hogy méltán elmondhatjuk, a mennyire Isten akarata engedi, eleget teszünk a zsidó legszebb kötelességének.

Megható módját gyakorolja a jótékonyágnak egy másik egyesületünk is, a mely szintén ünnepeltünk nagy befolyásának hatása alatt egyesíti céljaira hitközségünk legjobbait.

Hogy az özvegy gyásza első napjainak siralmát jajongóbbá ne tegye a nyomor, megalapította az „Achavath Achim“ egyesületet, a mely minden özvegynek férje halála után 700 K segílyt nyújt.

A Jótékony Nőegylet és a Hachn szasz Kaloh megalakulása és nagyhatású működése szintén az ő áldott tevékenységének egyik eredménye.

A ki így oldotta meg minden feladatát, a kinek munkájából ily sike rek füződnek, méltó minden elismerésre, méltó arra, hogy minden idő a rabbi mintaképének tekintse.

Komárom.

Krausz Mór.

Egyesületi élet.

A Pesti Izr. Hitközség előljárósága az ORE elnökéhez a következő levelet intézte:

Főtisztelendő Dr. Schnitzer Ármin főrabbi urnak mint az orsz. rabbi-egyesület elnökének Komárom. Van szerencsénk értesíteni, hogy hitközségünk főt. Dr. Kohn Sámuel főrabbi 70. születésnapja megörökítésére egy nevét viselő 10.000 koronás alapítványának megfelelő összeget rendelt, mely-

nek kamatai évről-évre az orsz. rabbiegyesületnek lesznek kiszolgáltatandók rabbi-özvegyek és árvák segélyezésére. Maga a tőkeösszeg e szerint mindig a hitközség kezelésében marad és csak a kamatok fognak a rabbi-egyesületnek átküldetni, mely azok felett a jelzett cél keretében szabadon rendelkezik.

Az ez idén esedékes összeget dr. Edelstein Bertalan rabbi urhoz, az orsz. rabbi-egyesület pénztárnokához juttatjuk.

Budapest, 1912. május 10-én. Kitünő tisztelettel a pesti izr. hitközség előjárósága, Adler s. k. elnökh. Dr. Weiszbürg s. k. főtitkár.

E helyen is hálás szívből meleg köszönetet mondunk a nagyérdemű előjáróság elhatározásáért, a melylyel hazánk első hitközsége a legnemesebb módon ünnepelte főabbija dicsőséges életének jelentős fordulópontját.

*

Boldog emlékezetű *Mehr* Miksa kartársunk elhalálozása alkalmából a 20 koronás özvegyi segélyt május havában befizették:

55. Ehrlich Mór, Rohonc.	59. Dr. Lichtmann Mór, Ujpest.
56. Dr. Farkas József, Budapest.	60. Dr. Perls Ármin, Pécs.
57. Dr. Friedmann Dávid, Zsolna.	61. Dr. Rosenstein Mór, Nagyikinda.
58. Dr. Herschkovits Mózes, Somogy Szill.	62. Dr. Vajda Béla, Losonc
	63. Dr. Wellesz Gyula, Óbuda.

KRÓNIKA.

— **Felségadomány.** Ő csász. és ap. kir. Felsége a *felsővizközi* aut. orth. szerv. izr. hitközségnek építés alatt álló imaháza költségeihez legfelsőbb magánpénztárából 200 korona segélyt méltóztatott legkegyelmesebben adományozni.

— **Kitüntetések.** A király Őfelsége *Schwarz* Jakab csáktornyai főrabbit, a kit hivei ötvenéves jubileuma alkalmából meleg bensőséggel ünnepeltek, hosszú működése alatt szerzett érdemei elismerésül a koronás arany érdemkeresztrel tüntette ki. Kiváló kartársunk kitüntetése széles körben lelkes örömet keltett és szívesen használjuk fel az alkalmat, hogy a jubileumkor kifejezett üdvözetünket a legmelegebben ismételjük.

Az ORE elnöke, Dr. *Schnitzer* Ármin komáromi főrabbi papi működése ötödik évtizedének lezárulása alkalmából újabb királyi kitüntetésben részesült. A megye főispánjának hozzá intézett üdvözlő levele értelmében Őfelsége sokoldalú érdemei elismerésül a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta neki. A komáromi hitközség és az ORE a kimagasló alkalomnak megfelelő ünnepségeket terveznek, a melyekre egyesületünk tagjait annak idején külön meg fogjuk hívni. Az istentiszteleten a komáromi hitközség felkérésére Dr. *Neumann* Ede mondja az ünnepi beszédet; az ORE diszgyűlésén Dr. *Fischer* Gyula lesz az ünnepi szónok, Dr. *Venetianer* Lajos az ORE üdvözetét tolmácsolja, Dr. *Blau* Lajos és Dr. *Eister* Mátyás pedig felolvasásokat tartanak.

A Komáromi Izr. Jótékony Egylet (גמח"א) már május 16-án nyitotta meg az ünnepségek sorát. Negyvennégy éve, hogy Dr. *Schnitzer* Ármin az egyesületet alapította. Nagy áldások fűződnek tevékenységéhez. Menházat és igen

szép templomot épített és nagy áldozatok árán tart fenn. Örömmel ragadta most meg az alkalmat, hogy alapítója iránt való hálájának és hódolatának kifejezést adjon. A diszterem számára lefestette Dr. Schnitzer arcképét, nevére 1000 koronás alapítványt tett és a Menházban felállított emléktáblán örökítette meg annak létesítését.

Az egyesület tagjainak, valamint a hitközség színe-javának részvételével tartott diszgyűlést *Fried* Kálmán elnök üdvözlő szavai nyitották meg. Méltatta Schnitzer elvülhetetlen érdemeit és indítványozta, hogy küldöttség hívja meg az ünnepeltet a közgyűlésre. A törábbi lelkes taps és éljenzések közepette megjelenvén, *Fried* meleg szavakkal köszöntötte és felkérte Dr. *Vásárhelyi* Domokos városi tiszti főügyészt, hogy az egyesület elismerését, nagyrabecsülését és szerencsekívánatait tolmácsolja. Dr. *Vásárhelyi* lelkes szavakkal ünnepelte Schnitzert, a többek közt azt mondván „Midőn Ön, tisztelt barátom, ezelőtt ötven esztendővel a komáromi zsidó hitközség lelkipásztora lett, csakhamar meglátta, hogy itt is vannak szegény emberek, kik segítségre szorulnak és vannak jólelkű emberek, kik szívesen juttatnak feleslegükből a szűkölködőknek, de a segítség alkalmi, ötletszerű volt és csak a jajgató, sebeiket mutogató, tolakodó szegényeknek vált javára, míg a szemérmeseknek üres maradt a tarisznyájuk. Ezért első dolgai közé tartozott kiadni a jelszót: Szervezzük a jótékonyt, alapítsunk jótékony egyesületet! Csak egy-két idősebb ember emlékszik arra az egyházi beszédre, melyben Ön a felebaráti szeretet jegyében való egyesülésre buzdította híveit s arra a lelkesedésre, mely ama beszéd nyomán kelt. És Ön nem elégedett meg azzal a gyönyörűséggel, melylyel a legtöbb szónok megelégszik, hogy híveit lelkesedésre ragadta, hanem kezébe vette a szervezés munkáját és 1867-ben életre hívta, megalkotta ezt az egyesületet. És azóta is állandóan munkás részt vett az egyesület vezetésében. . . . Sohasem engedte kialudni azt a szent tüzet, melyet körülbelül ötven esztendeje gyújtott fel a zsidó szivekben. Az egyesület egész történetét el kellene mondanom . . . , ha részletesen akarnám kimutatni, hogy mit köszönhet Önnek, szeretett barátom, ez az egyesület, a jótékony ügye. De csak egy kimagasló cselekedetet, egy hatalmas alkotását akarom felemlíteni: a jó szívnek, a felebaráti szeretetnek ezt a szép templomát, melyben most vagyunk.“

Dr. *Vásárhelyi* beszéde után lehullott a lepel Schnitzer arcképéről és az ünnepi szónok átadta az 1000 koronás alapítványról szóló diszesen kiállított oklevelet.

Dr. Schnitzer mély megihatottsággal és a szokott ékesszólással köszönte meg az ovációt, melynek viszonzásul egy remekbe készült tórát ajándékozott a Menház templomának, azt mondván a többek között: „Kedves Barátaim! Tudják, hogy nem szoktam adós maradni — még egy felelettel sem. Én tehát egyletünknek viszonzásul nagyértékű ajándékot adok, adom legdrágább kincsemet, a Tórát, nem magát a Tórát, melyből minél többet adok, annál több marad nekem, hanem egy igen szépen írott tóratekereszt a Menház temploma számára.“

Szünni nem akaró taps kísérte szavait és köszöntötte a nagyértékű ajándékot, a melyet Krausz Mór rabbi a gyülesterembe hozott.

— **Templomavatás.** A *tiszafüredi* orthodox hitközség új templomát május 17-én avatták fel megfelelő ünnepség keretében. Az avatáson a hatóságok és testületek képviseltették magukat, a község polgárai pedig felekezeti különbség nélkül nagy számban jelentek meg. A politikai község azzal mozdította elő a templom ügyét, hogy a szükséges 40,000 koronás törlesztés kölcsönért jótállást vállalt. Az új alkotás különösen *Schwarz Mózes* elnök buzgóságát dicséri.

— **Halálozás.** *Steiner Ignác* L. facseti rabbi hatvankét éves korában váratlanul elhunyt. Közel egy negyedszázadon át töltötte be hivatását példás hűséggel és buzgalommal abban a gyülekezetben, a mely végtisztességén megható módon adott kifejezést iránta való hálás kegyeletének. Általános részvét kísérte végső útján. A zsinagógában a lugosi templomi énekhar gyszéneke után *Dr. Lenke Manó* és *Dr. Steiner Vilmos* (az elhunyt fia) főrabbiak mondtak bucsztatókat, a melyek mélyen megindították a nagyszámu gyászoló gyülekezetet.

— **Községkerületi gyűlés.** Az Árva-, Liptó- és Turócsmegyék hitközségeiből alakult IV. izr. községkerület május 27-én Liptószentmiklóson tartotta közgyűlését. *Dr. Singer József* elnökhelyettes meleg szavakkal üdvözölte a megjelenteket és kegyeletesen emlékezett meg *Politzer Bernátról*, a kinek halála nagy veszteséget jelent a kerületre nézve.

A tárgysorozat első pontja az előjáróság megválasztása volt. Az elnöki tisztséget közfelkiáltással *Dr. Singer József* lipítószentmiklósi ügyvédre, az elnökhelyettesit pedig *Dr. Szilágyi Dávid* rózsahégyi ügyvédre ruházták.

Az elnöki jelentés sajnálattal emeli ki, hogy a zsidó felekezet pártjainak egységesítése, közjogi állásának és önkormányzati jogának törvényes biztosítékai késnek, mert azok az áramlatok még mindig erősek, melyek a felekezet kettészakadására törekednek. Szól a február 20-iki országos értekezletről, az 1911. évi állami költségvetés tárgyalása alkalmával felhangzott beszédekről, melyek a felekezet viszonyainak rendezését követelték és *Zichy János* gróf miniszternek abbeli kijelentéséről, a mely a felekezet autonómikus szervezését előkészítő munkálatok megkezdésére utal. Rámutat arra, hogy az ifjuság vallásoktatásában az egyöntetűségnek és rendszerességnek semmi nyoma, noha az országos bizottság megalkotta az egységes tantervet és a megfelelő tankönyvek is megjelentek. Jelenti továbbá, hogy a népiskolai oktatás ingyenességét megállapító törvény hatályba lépte nem ingatta meg a kerületben fennálló iskolákat, hogy a ruttkai hitközség diszes templomot épített és hogy a turócszentmártoni hitközség *Dr. Weizkopf Arturral* töltötte be a rabbiszéket. Az államsegélyek méltatásának kapcsán halálját és elismerését fejezi ki az Izraeliták Országos Irodája vezetőségének a kerület iránt tanusított jóakarataért.

A jelentést tetszéssel fogadták és szerzőjének köszönetet szavaztak. Több folyó ügy elintézése után az elnök indítványára *Szabolcsi Miksát*, mint az egységes autonómia bátor harcosát üdvözölték. Ezzel a gyűlés véget ért.

A képviselők tiszteletére a lipótszentmiklósi hitközség ebédet adott, a melyen lelkes felköszöntők üdvözölték az autonómiai mozgalmat és ünnepelték a vendéglátó lipótszentmiklósi hitközséget.

— **A Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egylet** május 19-én fennállása hetvenedik évének betöltése alkalmából felavatta legújabb intézményét, a kertészképző telepet. Az ünnepség a *Főiskolai Zsidó Hallgatók Énekkarának* gyönyörűen előadott zsoltárával kezdődött. Dr. Kohner Adolf udv. tan. elnök ünnepi beszédében melegen üdvözölte az egybegyűlt előkelőségeket, méltatta a letelt hetven esztendő legfontosabb eseményeit és kegyelettel adózva elődjének, Dr. Neumann Ármin emlékének, átadta rendeltetésének a telepet. Lelkes ovációk kísérték az elnök szavait, a melyeket a kormány, a székesfőváros és a testvéregyesületek képviselőinek felszólalásai követtek. *Kemény* Dávid igazgató előadta az új alkotás történetét, az avatást pedig Dr. *Hevesi* Simon rabbi ihletett szavakkal végezte. A mélyhatású ünnepség a Hymnus elénekülésével záródott.

— **Az Orsz. Magyar Izr. Kömívelődési Egyesület** báró *Dirsztay* Béla elnökletével nagy és diszes közönség jelenlétében tartotta rendes közgyűlését. Dr. *Hevesi* Simon az egyesület eddigi működését és a jövő munkaprogramját ismertette. Azután Dr. *Weiller* Ernő főtítkári évi jelentését terjesztette elő, megemlékezvén az egyesület főbb intézményeiről: a magyar nyelvi, a gyors- és gépirási tanfolyamokról, az előadásokról, a könyvtár- és olvasóteremről, melyek mind kiváló eredménnyel működtek. Bemutatta az egyesület kiadványait, a tagilletményként évenként megjelenő „Cultur-Almanachot“ és a *Múlt és Jövő* című gyönyörű folyóiratot, mely remek illusztrációival és műmellékleteivel havonként jelenik meg. Előadta továbbá, hogy a múlt évben 6 vidéki iskola részesült évi 400 K támogatásban és nagyon sok irodalmi és művészeti segélyt osztottak ki. Végül az egyesület legnagyobb alkotását a diák-mensát ismertette és kiemelvén, hogy jelenleg ez a főváros legnagyobb mensája, — naponként 400 egyetemistát 50 fillérért lát el izletes étellel, — megemlékszik a sokoldalú adakozásról, a melyben a mensának különösen a templomokban és hírlapok útján része van és Dr. *Neumann* Ármin elnök rendkívüli érdemeiről, a melyeket a mensa körül szerzett. *Fleischl* Károly főpénztáros az egyesület zárszámadásait mutatta be, melyek szerint az évi budget a 30,000 koronát meghaladja. A titkári jelentést köszönetnyilvánítások és választások követték.

Az Omike közgyűlésének keretében tartotta meg Dr. Jacques Faitlovitch előadását a *falasákról*, segítőakciójának támogatására szólítván fel a magyar zsidóságot. Szavainak hatása alatt számosan beléptek a bizottságba, a melybe Dr. *Blau* Lajos tanár és *Szabolcsi* Miksa szerkesztő szívesen veszik fel a jelentkezőket.

— **Az Országos Izrael. Patronage Egyesület** május 27-ikén *Székely* Ferenc udv. tan. elnökletével második évi közgyűlését tartotta. A közgyűlésen a miniszteriumok, a székesfőváros és a testvérintézetek képviseltették magukat, nagy számban jelentek meg a tagok és más érdeklődő

közönség. Dr. *Bartos* Kálmán egyesületi titkár előterjesztette az egyesület 1911 évi működéséről szóló jelentését. 1007 gyermek (805 gyermekmenhelyi és 202 rendőrségi) állott az egyesület pártfogása alatt. Hat új fiókot alakítottak, úgy hogy most már 34 fiókja van az egyesületnek. A budapesti rendőrhatóságtól 107 fiatakorut (89 fiút és 18 leányt) vettek át. Az ilyen fiatalok megmentése szükségessé teszi a tervezett szigorított nevelőintézet létesítését, a melynek céljaira a közgyűlés 30,000 koronát különített el az egyesület vagyonából. Felnőttekkel szemben is fejtettek ki patronage-működést, a mennyiben segélyt adtak és állásokat közvetítettek az olyanoknak, a kik az egyesület támogatását kérték. Dr. *Lévai* Tibor és *Gál* Antal a Patronage tagjai és helyi bizottságai nevében mondtak köszönetet az egyesület vezetőségének buzgó tevékenységéért. Utánuk *Ruffy* Pál, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelője szólalt fel s háláját nyilvánította azért a nagyszabású gyermekmentési munkáért, a melylyel az egyesület az állami gyermekvédelmet elősegítette. Kijelentette, hogy az Orsz. IZR. Patronage Egyesület működése az összes testvéregyesületek munkásságát túlszárnyalja és annak sikeres folytatást kívánt. Elismerő szavait Székely Ferenc elnök és Dr. Hevesi Simon társelnök köszönte meg. A titkári jelentés elfogadása, a számvizsgáló bizottság megválasztása és a választmány kiegészítése után a közgyűlés a lelkesen ünnepelt elnök zárszavával véget ért.

A Patronagenak új fiókja alakult Nagyszombaton; Sátoraljauhelyen és más hitközségekben is előkészületek történnek fiókok alakítására.

— **Az Országos Magyar Izrael. Közalap** bizottsága báró *Hatvany Sándor* főrendiházi tag elnökletével ülést tartott. A mintaszerű ügyvitel és a számadások megvizsgálása után a folyó ügyeket tárgyalták, a melyeket Dr. *Mezey* Ferenc adott elő. A 2000 koronás zeneműv. ösztöndíjat *Fenyves* Jenő zeneszerzőnek (Dr. *Schnitzer* főrabbi unokájának), az ugyancsak 2000 koronás természettud. ösztöndíjat Dr. *Szücs* Józsefnek ítelték oda. *Groszmann* Ferenc 600 koronás, Dr. *Goldberger* Jakab 500 koronás ösztöndíjban részesült. Kisebb izr. hitközségeknek, még pedig szervezeti különbségre való tekintet nélkül, iskolasegélyekképpen 3800 koronát, rabbik, tanítók és ezek özvegyeinek segítésére, valamint irodalmi támogatásokra 3400 koronát osztottak ki.

— **A Pesti Chevra Kadisa** május 19-én tartotta közgyűlését. Nagyméretű, semmiféle hasonlócélú egyesülettől meg nem közelített munkásságáról számolt be, a melyet *Winterberg* Gyula udv. tan. elnök és Dr. *Mezey* Ferenc kir. tan., a Chevra titkára és ügyésze párját ritkító hivatottsággal és hatalmas sikerrel irányítottak. 1,104,150 K 50 f volt a múlt évben a Chevra szükséglete. Emberbaráti és szociális munkái 593,254 K 41 f-t vettek igénybe, a halottaknak majdnem felét, 2960 közül 1347-et, ingyen takarítottak el. Évi járulékokban 140,437 K folyt be. Az Aggok Háza alapját 45,100 K-nyi alapítvánnyal és adománnyal, a Szeretetházét pedig 119,415 K 55 f-rel gyarapították. A kötelezettséggel járó alapítványok száma 87. A vagyonérték 5.663,718 K 18 f. Ebből tiszta vagyon, mely csaknem mind ingatlanokba

van fektetve, 1.533 199 K 27 f. A többi alapítvány, hagyomány, a melyekbe azonban a temető-értékek nincsenek betudva.

Két új alkotás fogja közel jövőben kiegészíteni azokat a nagy intézményeket, melyek ez idő szerint a Chevra emberbaráti céljait szolgálják. Az ingyenlakások számára tervbe vett Menedékház és a felnőtt vakoknak vele kapcsolatban álló otthona. Az elnökség és választmány a két intézmény létesítését elhatározta és a képviselő Winterberg Gyula elnök előterjesztése folytán magáévá tette a határozatot. Ezzel a Chevra Kadisa öt intézetnek lesz anyaintézetévé. Rendes feladatain kívül és azon felül, hogy a hitközségi kórház fentartásához évi 59,000 koronával járul hozzá, fentartja az Aggok Házát, az Ápoló Nővérek Intézetét és a Szeretetházat. Egy új székház létesítése is a közel jövő tervei közé tartozik.

Ugyanezen a közgyűlésen az előjáróságot is kiegészítették. Alelnökül Adler Gyulát, előjáróul báró *Dirsztai* Bélát, a választmányba pedig *Fleischmann* Sándort és *Schön* Ignácot választották.

— **Az Országos Izrael. Tanítóképző-intézet internátusa** ügyében az intézet igazgatótanácsa *Mosdóssy* Imre kir. tanfelügyelő elnökletével nagyfontosságú ülést tartott. Előterjesztették gr. *Zichy* János vallás- és közoktatásügyi miniszternek az *Izraeliták Országos Irodájához* intézett leiratát, melyben az internátus eszméjének meleg támogatását igéri és készséggel járul hozzá ahhoz, hogy az eszme már az 1012/13. tanévben megvalósulhasson. Felhívja egyszersmind az igazgatótanácsot, hogy eddigi munkálatait több irányban egészítse ki és konkrét javaslatait minél előbb terjessze fel. Az igazgatótanács a miniszter jóakarátának e biztató megnyilatkozását mély hálával vette tudomásul és az emlékirat elkészítésére Dr. Bánóczy Józsefet és Dr. Mezey Ferencet kérte fel.

— **Vendég rabbिनövendékek.** A bécsi *Israelitisch Theologische Lehranstalt* növendékei Dr. *Krausz* Sámuel professzorral élükön május hó 2-től 5-ig az Országos Rabbiképző intézet vendégei voltak. Főiskolánk theologiai egyesülete tartalmas programmal szórakoztatta a vendégeket, a kiknek látogatása a két intézet növendékei között baráti köteléket szőtt. Szombaton délelőtt a Rabbiképző templomában ünnepélyes istentisztelet volt, a melyen Dr. *Schlesinger* Sámuel, a theologiai egyesület elnöke alkalmi beszédet mondott. Este a vendégek tiszteletére társas vacsorát rendeztek, a melyen a Rabbiképző tanári kara is megjelent. Az emelkedett hangulat számos felköszöntőben jutott kifejezésre. Három nyelven szóltak — magyarul, héberül, németül. Dr. *Bacher* Vilmos igazgató a palesztinai és babiloni főiskolákhoz hasonlította a közös cél felé törekvő két theologiai intézetet, az ő beszédéhez Dr. *Blau* Lajos, Dr. *Guttman* Mihály, Dr. *Hevesi* Simon és a testvérintézetek több növendékének felköszöntői csatlakoztak. A vendégek a nevezetesebb köz- és hitközségi intézmények megtekintése után utaztak vissza Bécsbe és nagyon szép emlékeket vittek magukkal.

— **A Magyar Zsidó Ifjak Egyesülete** alapításának tizedik évfordulója alkalmából Dr. *Szidon* Dezső elnökletével diszközgyűlést tartott.

Az egyesület egyik alapítója, Dr. Fürst Aladár lelkes szavakkal méltatta az eddig kifejtett tevékenységet és szólt a jövő feladatairól és terveiről. Jelen tettek azután, hogy az egyesület Dr. Widder Salamonnal megíratta tíz éves munkásságának történetét, melyet ki is fognak adni. Elnök indítványára Dr. Grauer Vilmost diszelnöknek, Dr. Temesvári Rezsőt pedig disztagnak választották meg. Végül köszönetet és bizalmat szavaztak a tisztikarnak és megválasztották a szünidei bizottságot.

— **A zsidó népiskolák a miniszteri jelentésben.** Az Izr. Tanügyi Értesítő májusi számában Adler Simon a kormány 1910. évi jelentésének a zsidó népiskolákra vonatkozó adatait méltatja. Mindenekelőtt arra a szomorú tényre irányítja figyelmünket, hogy míg az előző esztendőben csak 4—5 zsidó iskola szűnt meg évenként, addig 1910-ben husz zárta be kapuit. Egyeseknél a tanulók számának csökkenése okozta a válságot, másutt az épület és felszerelés tekintetében nem tudtak eleget tenni az 1907: XXVII.t.c. követelményeinek. A miniszteri jelentés szerint összesen 411,246 tanköteles nem járt iskolába. Ezek közül 16,099 zsidó vallásu, körülbelül 1000-rel kevesebb, mint a múlt évben. E tankötelesek közül 8633 (tavaly 9063) mindennapi és 7463 (tavaly 7980) ismétlő tanköteles. Fiu: 8636, leány: 7463.

Hazánkban 14,496 népiskola volt. Ezek közül zsidó 430 (az előző évben 450), állami 2744, községi 1339, róm. kath. 5250, görög kathol. 1753, református 1849, ág. hitv. evangélikus 1300, görög keleti 1457, unitárius 36, társulati 34 és magánjellegű 263.

A zsidó iskoláknál beállott változást a miniszteri jelentés a következőkben tünteti fel: *szaporodás*: új szervezés folytán 1 új vegyes iskola, átszervezés folytán szintén 1 új vegyes iskola, ideiglenesen szünetelő iskola közül megnyílt 2, összes szaporodás tehát 4; *fogyás*: 1 iskola megszűnt, mert ott új állami iskolát és azért, mert új községi iskolát nyitottak. 16 iskola megszűnt valamely más okból (l. fentebb), 1 fiuiskola átszervezés és 1 vegyes iskola államosítás folytán, összes fogyás tehát 20.

A zsidó iskolák a következőképen voltak elhelyezve:

a Duna bal partján	100	az előző évben	109
a Duna jobb partján	101		107
a Duna és Tisza között	88		93
a Tisza jobb partján	48		49
a Tisza bal partján	72		73
a Tisza és Maros szögében	12		12
a Királyhágón túl	9		9

A 430 zsidó iskola közül volt: egyosztályos 234, két oszt. 103, három oszt. 34, négy oszt. 42, öt oszt. 10, hat oszt. 2, hatnál több oszt. 5.

Ezekben az iskolákban 883 tanító működött, 70-nel kevesebb, mint az előző évben. 76-nak nem volt oklevele, ezek közül azonban csak 8 volt osztálytanító, míg a többi csak egyes tantárgyakat (hittant, éneket, kézi munkát) tanított.

A zsidó iskolák közül 363 részesült államsegélyben, az előző évben hattal több. Ez az államsegély 321,310 koronára rugott, a mi az előző évhez képest 6452 kor. szaporulat. Az államsegélyből 117.243 korona jutott a tanítók fizetésének kiegészítésére, 200.534 korona korpótlékra és 3533 korona egyéb pótlékokra vagy tiszteletdíjra.

A zsidóiskolákba beirtak 34,809 tanulót (az előző évben 35.915-öt), kik közül az év végén 33,672 tett vizsgát. A zsidó iskolákba beirt tanulók közül 30,829 helybeli és 3980 vidéki volt.

2266 (az előző évben 2664) más vallásu tanuló látogatta a zsidó iskolákat, még pedig 1552 r. kath., 18 gör. kath., 316 ref., 258 ág. hitv. ev., 87 gör. kel., 9 unitárius, 21 baptista és 5 egyéb vallásu.

Ezzel szemben róm. kath. iskolába 4471, örmény kath. iskolába 71, gör. kath. iskolába 1876, reformátusba 3738, ág. hitv. evangélikusba 1294, görög keletibe 126 és unitáriusba 79 zsidó tanuló járt. Az állami iskoláknak 30,715 és a községieknek 17,701 zsidó tanulójuk volt. Az összes zsidó tanuló számát tehát 93,690.

Az összes zsidó iskolákban a tanítás nyelve magyar és az iskolalátogatás megfelelő volt, a legtöbb iskolában a tanév 9—10 hónapig tartott.

Az Országos Iroda felterjesztést tett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, „hogy addig is, míg intézményes változtatások nem hárítják el a zsidó népiskoláktól az 1908: XLVI. t. c. rendelkezéseiből származó veszélyeket, az e törvény intézkedései folytán létükben megtámadott zsidó népiskolák és a már megszűnt iskolák tanítóinak gyámolítására az állami költségvetésben külön segélytételt előirányozni méltóztassék“.

— **Irodalmi hír.** Dr. *Perls Ármin* templomban és templomon kívül tartott beszédeiből egy újabb kötetet rendez sajtó alá. A mű címe: Szónoklatok IV. Tartalma 3 részre oszlik: I. Ünnepi beszédek. II. Alkalmi beszédek. III. Emlék- és gyászbeszédek. A mű ára — 5 korona — a szerző címére küldendő.

A kik az illusztris szónok eddig megjelent köteteit ismerik, örömmel köszöntik majd ez újabb gyűjteményt, a mely homiletikai irodalmunkat az ünneptel predikátor nagyértékű műveivel fogja gazdagítani. Felhívjuk reá nemcsak kartársaink, hanem az egész művelt olvasó közönség figyelmét.

Nyilatkozat.

Gur cikkének egyik passzusa félreértésre adott alkalmat. Álláspontját egy újabb cikk világítja meg, mely a jelen számból anyagtorlódás miatt kimaradt. Egy kis türelmet kér tehát és Dr. Hevesi Simon és Feldmann Mózes rabbi urak felszólalásaival szemben már most jelzi, hogy neki csak egy dologra nézve vannak aggályai: Helyes-e a zikkuj get a bűnös nő akarata ellenére?

Tartalom: Dr. Schnitzer Ármin. — Zsidó pap és református püspök. Dr. Fischer Gyula. — Dr. Schnitzer Ármin mint hitszónok. Dr. Steinherz Jakab. — Dr. Schnitzer Armin lelkészkedése. Krausz Mór. — Egyesületi élet. — Krónika.

Nyomatott a Zala Hirlapkiadó és Nyomda Részvénytársaságnál Nagykanizsán.

A zsidó iskolák közül 363 részesült államsegélyben, az előző évben hattal több. Ez az államsegély 321,310 koronára rugott, a mi az előző évhez képest 6452 kor. szaporulat. Az államsegélyből 117.243 korona jutott a tanítók fizetésének kiegészítésére, 200.534 korona korpótléokra és 3533 korona egyéb pótlékokra vagy tiszteletdíjra.

A zsidóiskolákba beirtak 34,809 tanulót (az előző évben 35.915-öt), kik közül az év végén 33,672 tett vizsgát. A zsidó iskolákba beirt tanulók közül 30,829 helybeli és 3980 vidéki volt.

2266 (az előző évben 2664) más vallásu tanuló látogatta a zsidó iskolákat, még pedig 1552 r. kath., 18 gör. kath., 316 ref., 258 ág. hitv. ev., 87 gör. kel., 9 unitárius, 21 baptista és 5 egyéb vallásu.

Ezzel szemben róm. kath. iskolába 4471, örmény kath. iskolába 71, gör. kath. iskolába 1876, reformátusba 3738, ág. hitv. evangélikusba 1294, görög keletibe 126 és unitáriusba 79 zsidó tanuló járt. Az állami iskoláknak 30,715 és a községieknek 17,701 zsidó tanulójuk volt. Az összes zsidó tanuló számát tehát 93,690.

Az összes zsidó iskolákban a tanítás nyelve magyar és az iskolalátogatás megfelelő volt, a legtöbb iskolában a tanév 9—10 hónapig tartott.

Az Országos Iroda felterjesztést tett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, „hogy addig is, míg intézményes változtatások nem hárítják el a zsidó népiskoláktól az 1908: XLVI. t. c. rendelkezéseiből származó veszélyeket, az e törvény intézkedései folytán létükben megtámadott zsidó népiskolák és a már megszűnt iskolák tanítóinak gyámolítására az állami költségvetésben külön segélytételt előirányozni méltóztassék“.

— **Irodalmi hir.** Dr. *Perls* Ármin templomban és templomon kívül tartott beszédeiből egy újabb kötetet rendez sajtó alá. A mű címe: Szónoklatok IV. Tartalma 3 részre oszlik: I. Ünnepi beszédek. II. Alkalmi beszédek. III. Emlék- és gyászbeszédek. A mű ára — 5 korona — a szerző címére küldendő.

A kik az illusztris szónok eddig megjelent köteteit ismerik, örömmel köszöntik majd ez újabb gyűjteményt, a mely homiletikai irodalmunkat az ünneptel predikátor nagyértékű műveivel fogja gazdagítani. Felhívjuk reá nemcsak kartársaink, hanem az egész művelt olvasó közönség figyelmét.

Nyilatkozat.

Gur cikkének egyik passzusa félreértésre adott alkalmat. Álláspontját egy újabb cikk világítja meg, mely a jelen számból anyagtorlódás miatt kimaradt. Egy kis türelmet kér tehát és Dr. Hevesi Simon és Feldmann Mózes rabbi urak felszólalásaival szemben már most jelzi, hogy neki csak egy dologra nézve vannak aggályai: Helyes-e a zikkuj get a bűnös nő akarata ellenére?

Tartalom: Dr. Schnitzer Ármin. — Zsidó pap és református püspök. Dr. Fischer Gyula. — Dr. Schnitzer Ármin mint hitszónok. Dr. Steinherz Jakab. — Dr. Schnitzer Armin lelkészkedése. Krausz Mór. — Egyesületi élet. — Krónika.